

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Педагогічний Університет ім. Комісії Національної Освіти в Кракові
Інституту нейропсихотерапії (Відень, Австрія)
Трансільванський університет Брашова (Румунія)
Центр системно-орієнтованого консультування, лікування та психотерапії ZSB (Австрія)
Центр психічного здоров'я Тоом Паргі (Таллін, Естонія)
Коледж Санта-Фе (США)
Вільний університет Брюсселю (Бельгія)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Криворізький державний педагогічний університет
Регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
в Полтавській області
Головне управління Національної поліції в Полтавській області
ГУ ДСНС України у Полтавській області
Управління патрульної поліції в Полтавській області
Центр психічного здоров'я КП «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги
Полтавської обласної ради»
Благодійна організація «Світло надії»
Гендерний центр Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПРОЯВИ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ НА РІЗНИХ РІВНЯХ СИСТЕМИ: СІМ'Я, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

**Збірник наукових матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції**

23-24 травня 2024 року

Полтава – 2024

ставлення і доброзичливе спілкування, критична рефлексія своєї професійної діяльності сприяють виробленню оптимальних способів уникнення/подолання негативних впливів при її здійсненні.

Усвідомлюючи попередній характер результатів нашого дослідження, вважаємо за можливе їх використання як для подальших розвідок у вивченні психологічних чинників емоційної регуляції суб'єктів педагогічної діяльності, так і для розробки програми оптимізації їх емоційного благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко І. Г. Психологічні особливості впливу копінг-стратегій на саморозвиток особистості юнацького віку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : зб. наук. праць. Острог : Вид-во НаУОА, квітень 2018. № 6. С. 4–8.
2. Бушуєва Т. В. Вікові особливості копінг-поведінки дорослих. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: збірник наукових праць*. 2016. № 4(49). С. 162–170.
3. Карамушка Л. М., Снігур Ю. С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. *Актуальні проблеми психології*. Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2020. Том 1. Вип. 55. С. 54–60.
4. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини. Луцьк : РВВ Вежа ; Волин.нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.
5. Міщенко М. С. Особливості емоційного вигорання педагогів в умовах війни. *Габітус*. 2023. Вип. 51. С. 168–172.
6. Павелків Р. Синдром емоційного вигорання викладачів закладів вищої освіти в умовах військової агресії росії проти України. *Психологія: реальність і перспективи*. 2023. Вип. 20. С. 144–153.
7. Хамініч О. М. Резильєнтність: життєстійкість, життєздатність або резильєнтність? *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2016. Вип. 6, Т. 2. С. 160–165.
8. Чиханцова О. А. Розвиток резильєнтності особистості в ситуаціях невизначеності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Том 34 (73) № 1. С. 35–40.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ

Волошко Галина

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент **Шевчук В. В.**

Професійна діяльність сучасних педагогів здійснюється в умовах постійних змін та соціальних викликів: запроваджуються нові освітні та професійні стандарти, підвищуються вимоги суспільства до якості надання освітніх послуг та компетентностей педагогічних працівників (робота з документацією, запровадження інноваційних методів навчання та виховання,

прозорість освітньої діяльності, участь у професійних конкурсах та інші чинники). Усе це ставить сучасного педагога в нові умови, які суттєво утруднюють їх напружену діяльність. Проблема ускладнюється тим, що емоційний стан педагога віддзеркалюється на якості навчально-виховного процесу, формалізує його, якщо педагог не переживає ентузіазму та натхнення своєю діяльністю.

Особливого значення набуває постійна активізація педагогом власних професійних та особистісних ресурсів. У таких умовах недостатня увага приділяється розробці ефективних педагогічних та психологічних технологій, спрямованих на збереження психологічного здоров'я педагогів.

У зарубіжній науці щодо сутності та структури емоційного вигорання склалася єдина точка зору, його розглядають як особливий стан фізичного, емоційного й інтелектуального виснаження, який проявляється у працівників соціономічних професій. За результатами досліджень С. Maslach, S. Jackson, M. Leiter та ін., синдром емоційного вигорання містить три основні складові:

- емоційну виснаженість (відчуття спустошеності і втоми, викликане роботою);
- деперсоналізацію (цинічне ставлення до об'єктів своєї праці);
- редукцію професійних досягнень (відчуття некомпетентності в своїй професійній сфері, усвідомлення неспіху в ній) (С. Maslach).

У вітчизняній психолого-педагогічній науці представлені різні аспекти досліджуваної проблеми: як з позиції формування емоційного вигорання дітей в процесі спілкуванні з дорослими (С. Щербан, Р. Брецько), та і з позиції професіонального становлення фахівця та ризиків вигорання майбутніх психологів (О. Tsarkova, E. Prokofieva, A. Prokofieva).

Окреме місце в педагогічній науці займають дослідження особливостей особистості та професійної діяльності педагогів, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, що доводять високу стресогенність педагогічної діяльності будь-якої ланки та необхідність запобігання емоційного вигорання (В. Гречко, В. Калініна, О. Кобильченко, Р. Луценко, Г. Соколова та ін.) [1, с. 55].

Питання поступового формування емоційного вигорання педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами розкриті в науці недостатньо (Б. Сербова, Л. Лопатіна, Г. Цибуляк, Т. Цьомик-Яворська, О. Костюк, М. Яковлева та ін.) [2, с. 202]. Так, М. Яковлева, досліджуючи особливості емоційного вигорання педагогів інклюзивної освіти, основний акцент зробила на порівнянні цього стану із подібним, але нетотожним – професійною деформацією, в роботі О. Сербової, Г. Лопатіної та Н. Цибуляк емоційне вигорання педагога розглядається як поступова втрата життєвого тону, втома під впливом пролонгованого стресу, що зумовлений специфікою організації та реалізації освітньої діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами.

Т. Цьомик-Яворська та О. Костюк прийшли до висновку, що переважній більшості педагогічних працівників, які працюють з дітьми з особливими потребами, притаманне неадекватне емоційне реагування, зменшення взаємодії з

колегами, припинення професійних обов'язків, бажання побути на самоті, розширення сфери економії емоцій.

Проведене емпіричне дослідження О. Форостян та Г. Соколової не лише розкрило особливості емоційного вигорання педагогів, але й дозволило виділити зони позитивних проявів, через активізацію яких можна здійснювати психопрофілактичні заходи. Так, виявлено, що емоційне виснаження педагогів у досліджуваній вибірці виражено слабкою мірою, що свідчить про наявність у респондентів достатніх емоційних ресурсів для опору вигоранню. Середньогрупові значення за іншими шкалами вказали на тенденцію до формалізації і знеособлення міжособистісних контактів, а також на прагнення понизити активність дій, пов'язаних з трудовою діяльністю або спростити їх.

Виявлено, що особлива роль у формуванні емоційного вигорання належить резистенції, яка може виконувати функцію «психологічного спротиву» педагога, умовам та специфіці його професійного життя та дозволяє виконувати професійні обов'язки. Тобто, у структурі емоційного вигорання педагогів, саме резистенція виконує провідну роль.

У педагогічній діяльності з дітьми, вік та педагогічний стаж фахівця можуть створювати особливі захисні впливи щодо запобігання емоційному вигоранню. Життєвий досвід, особистісна зрілість та усталеність ціннісної сфери сприяють більшому опору щодо негативних чинників напруженої психоемоційної діяльності педагога, нівелюють прояви багатьох показників емоційного вигорання.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у площині уточнення та перевірки виявлених тенденцій, зокрема, емпіричного вивчення тих особливостей емоційного вигорання педагогів, які працюють з учнями та студентами з особливими освітніми потребами, що пов'язані з професійним стажем, але можуть бути «замасковані» віковими впливами.

Список використаних джерел:

1. Форостян О., Соколова Г. Особливості емоційного вигорання педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і освіта*. 2021. № 2. С. 53–59.
2. Цьомик-Яворська Т., Костюк О. Особливості емоційного вигорання педагогів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами*. Вінниця. 2020. Вип. 3. С. 201–204.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гуцуляк Анна

Криворізький державний педагогічний університет

В умовах військових дій, що тривають на території України з 2014 року, а з 2022 року набули повномасштабності, дослідження резилієнтності як властивості особистості набуває особливої актуальності відповідно до